

Choorstraat en Papenhulst

Een onthutsende aanblik

Theo Hoogbergen

Wie op dit ogenblik door de Choorstraat of de Papenhulst loopt, kan daar bijna letterlijk niet meer om een spectaculaire bouwkundige ingreep heen: enorme stalen stut- en steunpalen houden louter muren overeind. Daarachter hebben bulldozers een heel gebouw tot de grond toe gesloopt.

Die driftige machines van de vooruitgang doen hun werk inderdaad buitengewoon grondig: vernietiging van wat in ruim anderhalve eeuw in fasen werd opgebouwd. Niets immers van de glorieijke, oorspronkelijke klooster- en schoolgebouwen blijft staan. Wat daar als nieuwbouw vrijrijst, heeft met de sacrale bestemming van 180 jaar op die plaats geen enkele affiniteit meer: dure appartementen voor in het algemeen ongelovige welgestelden: Bosschenaren en lieden van buiten nemen er hun intrek en dat is ze van harte gegund.

Een metafoor dringt zich op. Zelfs bouwkundig is het begrip ontmanteling hier niet op zijn plaats. Je moet eerder denken aan erosie. Ontmanteling houdt een gewelddadig neerhalen in van muren, van een omwalling rond een stad. Er is van ontmanteling sprake bij gevaar van buiten af. Vestingmuren worden ontmanteld. Er komen moord en doodslag aan te pas, belegering, bestorming, verovering, verwoesting, bezetting, ontwapening, vrije, maar smadelijke aftocht en soms zelfs fysieke ondergang. Allerm minst vredelievende bedoelingen. Kloosters die vroeger te gronde gingen, hadden hun ondergang op een bepaalde plaats eerder en vaker te wijten aan verbanning door een vijandige overheid, uitzetting, ballingschap en emigratie of het zoeken naar een gunstiger leefomgeving. Soms golden het zelfs asielzoekende instellingen avant la lettre, ook in onze stad.

In de Choorstraat en de Papenhulst is er geen ontmanteling. Juist die buitenmuren immers blijven staan. Bouwkundig, merkwaardigerwijs en waarschijnlijk toevallig,

De Papenhulst in 2001 (Foto: Albert Schreurs).

manifesteert zich, wat met die typisch Bossche congregatie van zusters al sinds 1965 aan de hand is: erosie. Slijtage van binnen uit, een afslijpen van een natuurlijke bedding door een kolkende vloedgolf. De werking van wind, ijs of stromend water, die wegbijt wat heel lang voor onwrikbaar gold. Het tij is gewijzigd, definitief en met onvermijdelijke gevolgen. Wat daar nu gebeurt, is, al of niet opgelegd, voorgeschreven door gemeentelijke instanties, die, goed bedoeld, uiterlijk nog een glimp willen laten zien van een instelling die voor talloze religieuze vrouwen een inspirerende tijd is geweest. Levensvullend naar zingeving en opdracht voor hun persoon en voor hun gemeenschap. Onderwijskundig en emancipatorisch staat haar betekenis voor stad, provincie en land buiten kijf. Dat wil een plaatselijke overheid door behoud van een weliswaar indrukwekkende, maar weinig fraaie façade - een grotendeels 19^e-eeuwse gevel - aan latere generaties laten zien: hier was eens een enorm complex gevestigd van een bloeiende, typisch Bossche congregatie van

zusters, in 1820 gesticht en historisch, tot in onze dagen van emancipatorisch belang voor opleiding en ontwikkeling van meisjes in de stad en ver daarbuiten. Haar noble doelstelling is nu echter misschien bereikt, in ieder geval volledig uit het zicht verdwenen. Van binnen uit hebben secularisatie en een andere visie op maatschappelijke problemen hun religieuze aanwezigheid overbodig gemaakt. Feitelijk van binnen uitgehold en niet bij machte om nieuwe generaties te inspireren.

Je kunt van mening verschillen over de historische aanpak. Is dit wel de juiste methode? Wie op deze plaats wat bewaren wil, zou ook kunnen denken aan behoud van het complex, inclusief zijn bouwkundige structuur. Dus geen radicale sloop van alle binnenwerk, maar een respectvolle aanpassing aan een nieuwe bestemming voor een comfortabeler en moderner bewoning. Dat zou inhouden dat de oorspronkelijke opzet met de indertijd gekozen indeling van drie etages niet had hoeven wijken voor een complex van vijf nieuwe bouwlagen, dat nu

wordt opgetrokken achter een feitelijk loze, dus bedrieglijke voorgevel. Geen decorbouw dus, maar respect voor de architecturale ordonnantie van verdiepingen, trappenhuizen, ruimtes. In dat geval hadden toekomstige bewoners kunnen beschikken over appartementen van een wel heel bijzondere maatvoering, zeker in de hoogte. Ook in onze stad zijn er interessante en heel artistiek ingevulde voorbeelden te bewonderen van een indeling, waar bewoners hun assortiment aan boeken, spullen en snuisterijen spectaculair kunnen stapelen. Een nieuw aan te brengen insteekverdieping of entresol verhoogt het ruimtelijk effect en geeft een fris gevoel voor maat en ruimte. Een achterlijke opvatting? Sommigen zullen en mogen dat vinden, maar ook binnen de rijksdienst voor de monumentenzorg te Zeist is er meer dan begrip voor een vorm van restauratief bouwen, die ook de inwendige structuur van een gebouw zoveel mogelijk intact laat en daarin juist aanleiding ziet voor een nieuw architecturaal concept.